

BÖLÜM 11

GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

ANAHTAR KAVRAMLAR

Evcil Güvercin, Güvercin Irkları,
Posta Güvercini, Güvercin Eti, Kuluçka



ÖĞRENME HEDEFLERİ

-  1 Evcil güvercinlerde üremeyi kavrar.
-  2 Güvercin ırklarını bilir.
-  3 Güvercinlerde uygun barınak yapısını öğrenir.
-  4 Güvercinlerde kuluçka hakkındaki bilgi sahibi olur.

GİRİŞ

Güvercinler, hayvanlar (animalia) aleminin kordalılar (chordata) şubesinin, kuşlar (Aves) sınıfında, güvercinler (Columbiformes) takımında, güvercingiller (Columbidae) ailesinde yer almaktadır. Ülkemizde güvercingiller ailesinden; Kaya Güvercini (*Columba livia*), Gökçe Güvercin (*Columba oenas*), Tahtalı Güvercin (*Columba palumbus*) ile Kumru (*Streptopelia decaocta*), Küçük Kumru (*Streptopelia senegalensis*), Üveyik (*Streptopelia turtur*), Büyük Üveyik (*Streptopelia orientalis*) ve Kap Kumrusu (*Oena capensis*) türleri yabani olarak yaşamaktadır. Dünya üzerinde güvercingillerin bilinen en küçük üyesi yaklaşık 15 cm vücut uzunluğuna sahip Elmas Kumru (*Geopelia cuneata*) ve bilinen en büyük üyesi ise Yeni Gine’de yaşayan yaklaşık olarak 80 cm vücut uzunluğuna sahip Taçlı Güvercin (*Goura victoria*)’dır.



Elmas kumru (*Geopelia cuneata*)



Taçlı güvercin (*Goura victoria*)

Güvercinlerin evcilleştirilmesi ile ilgili bilgiler henüz net değildir. Ancak M.Ö. 4500-5000 yıllarında Orta Asya, Mezopotamya ya da Akdeniz bölgesinde evcilleştirildiği tahmin edilmektedir. Bazı kaynaklar, evcilleştirmenin 10.000 yıl kadar önce başlamış olabileceğini öne sürmektedir. Günümüzde evcil güvercinin atasının kaya güvercini (*Columba livia*) olduğu kabul edilmektedir.



Kaya güvercini (Columba livia)

Tarihi süreçte Orta Asya'da yaşamış Türk devletlerinde de İslamiyet sonrası kurulan Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'nde de güvercinler hem haberleşme hem de güzellikleri için yetiştirilmiştir. Büyük Selçuklu devletinin kuruluşundan sonra Taklacı olarak bilinen güvercinlerin bu bölgelerde yetiştirilip yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir. Selçuklu Devleti'yle aynı dönemlerde yaşayan topluluklardan Abbasi'lere geçen Taklacı güvercinler İran, Irak, Suriye gibi ülkeler üzerinden tüm dünyaya yayılmışlardır. Günümüzde de yetiştiriciliği yapılan Selçuklu güvercini genotipinin Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde yetiştirildiği bilinmekte olup Anadolu Selçukluları döneminde bu güvercinler sarayda yetiştirilmiş ve uzun yıllar saraydan çıkarılmadan ıslah edilmiştir. Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre, 1600'lü yıllarda Osmanlı'da, kuşbazlar 500 dükkân ve 600 kişiden oluşmaktadırlar. Aynı kaynaktan yetiştirilen yirmiden fazla ırktan da bahsedilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında,

1925 yılında Nuri Halil adında bir subay tarafından yazılan 48 sayfalık kitabın ismi "Muharebe Vasıtalarından Güvercin Usulü Talim ve Terbiyesi'dir. 1931-1936 yılları arasındaki arşiv belgeleri Rusya ile posta güvercini ticareti yapıldığını ortaya koymaktadır.

Güvercin kültürel anlamda önem taşımaktadır. Destanlarda, mitlerde, halk hikayelerinde ve türkülerde güvercin ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Azerbaycan ve Anadolu-Türk halılarında diğer hayvan motifleri ile birlikte güvercin motifinin de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde saraylarda yetiştirilen ve halkın beslemesine izin verilmeyen güvercin ırkları bulunmaktadır.

Güvercinler günümüzde en yaygın hobi amacı ile yetiştirilmektedir. Güvercinin dış görünüm olarak göze hoş görünen yapısı, yuvasına sadık olması, havada çeşitli oyun, takla ve manevralar yapması birçok kişinin ilgisini çekmektedir. Posta güvercini yetiştiriciliği haberleşme ve ulaşım imkânlarının kısıtlı olduğu devirlerde büyük önem taşımıştır. Bu amaçlı kullanımlarına ait en eski bulgular Persler ve Mısırlılara kadar uzamaktadır. Daha sonra aynı amaçlı kullanımların Romalılarda da olduğu bilinmektedir. Eski Mısır ve Romalılar, güvercinleri mesaj taşımak amacı ile yüzyıllar boyu kullanmıştır. Günümüzde çok sınırlı olmakla birlikte ulaşım ile ilgili sorun yaşanan Dünya'nın çeşitli yerlerinde güvercinlerden haberleşme ya da hafif nesnelerin taşınmasında yararlanılabilmektedir. Güvercin gübresi yüksek kuru madde ve organik maddeye sahip hayvansal gübre çeşitlerindendir. Diğer hayvansal gübrelerin pek çoğundan daha değerlidir. Geçmişte çeşitli şehirlerde güvercinler için özel binalar inşa edilmiş ve ticari güvercin gübresi üretimi yapılmıştır. Kapadokya yöresinde "güvercinlik", Kayseri'de "burç" ve Diyarbakır'da "boranhane" olarak adlandırılan yapılar günümüze kadar varlığını korumuştur. Güvercin eti iyi bir hayvansal protein kaynağı olabilecek potansiyele sahiptir.

Dünya'nın çeşitli yerlerinde güvercin eti pahalı bir gıda olarak satılmaktadır. Güvercinler ayrıca çeşitli çalışmalarda deney hayvanı olarak kullanılabilirler.

Türkiye'de güvercin yetiştiriciliği kültürel miras olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Güvercin varlığıyla ilgili kesin bir sayı bulunmamaktadır. Kentleşmeye bağlı olarak, güvercin yetiştiriciliği şehir merkezlerinde, apartman terası, balkon, depo ve bodrum katları gibi kısıtlı ve çok da uygun olmayan imkânlarla ve az sayıda hayvan ile yapılmaktadır.

Güvercin yetiştiriciliği dünya çapında popüler bir hobidir ve şu anda 350'den fazla ırk bulunduğu bilinmektedir. Geçmişte posta amacıyla kullanılan güvercinler günümüzde neredeyse tamamen yarış amacıyla kullanıldığı için dünyada posta güvercini terimi yerini yarış güvercinine bırakmıştır. Ülkemizde ise yarış amacı dışında renk, form veya hobi amaçlı yetiştirilenlere posta güvercini terimi kullanılırken; yarış için ye-

tiştirilenlere genellikle yarış postası veya yarışçı güvercin denilmektedir. Yarış (posta) güvercinleri yüzlerce hatta zaman zaman bin kilometreyi aşan mesafelerden serbest bırakıldıktan sonra yuvalarına dönebilmekte; Tippler ırkı güvercinler 20 saatte yakın süre hiç konmadan uçabilmekte; taklacı ve makaracı özelliğe sahip ırklar uçuş sırasında kendilerine has akrobatik olarak nitelendirilebilecek hareketleri yapmaktadır. Yine bazı güvercin ırkları kendilerine has sesleri ve göze hoş gelen çarpıcı morfolojik özellikleri için yetiştirilmektedir. Yetiştiriciler güvercin yetiştiriciliği ile ilgili dernek ve federasyonların düzenlemiş olduğu yarışma, sergi gibi etkinliklerde bir araya gelmektedir. Her yıl farklı yetiştiricilik alanlarına yönelik yarışma ve festivaller düzenlenmektedir. Başta posta güvercinleri için olmak üzere farklı alanlarda organizasyonlar düzenlenmektedir. Bu organizasyonların bir kısmı uluslararası boyuttadır.

1. EVCİL GÜVERCİNİN TÜR ÖZELLİKLERİ

Güvercinler de diğer tüm kuşlar gibi sıcakkanlı, yumurta ile çoğalan, vücutları tüylerle örtülü ve ön ekstremiteleri uçmayı sağlayacak şekilde kanda dönüşmüş canlılardır. İskelet ve vücut yapıları ile gerek dış gerek iç organları hemen hemen bütün kuşların benzerdir. Güvercin türü içerisinde birbirinden farklı özelliklere sahip çok sayıda ırk bulunduğu için türe ait fizyolojik değerleri belirli bir aralıkta söylemek oldukça güçtür. Ancak canlı ağırlık bakımından çok küçük minyatür ırklar ve çok büyük dev ırklar ayrı tutulduğunda genel olarak sağlıklı ve dinlenme halindeki evcil güvercinlerin vücut sıcaklığı 40–41 °C, kalp atım sayısı 180-250 atım/dakika, solunum sayısı 25-30 solunum/dakika ve canlı ağırlık 250-500 g aralığındadır. Minyatür ve dev ırklar dahil edildiğinde ise canlı ağırlık değerleri 150-1250 g aralığındadır. Kuluçka süresi 17 gündür. Evcil güvercinler iyi bakım koşullarında 15 yıla kadar

yaşayabilmektedirler. Güvercinde 21 çift kromozom bulunmaktadır. Güvercinler büyük ölçüde granivor canlılardır. Yani diyetlerinin büyük kısmını tohumlar oluşturmaktadır.

Yavrusu ebeveyn bakımına muhtaç kuşlara altrisyel (altricial) kuşlar denilmektedir. Bu terim, yavruları yumurtadan çıktığında henüz tamamen gelişmemiş, kör ve tüysüz olarak dünyaya gelen kuş türlerini tanımlamaktadır. Güvercinler de altrisyel kuşlar grubuna dahildir. Yavrular ebeveynlerinin bakımı olmadan hayatta kalamazlar ve belirli bir süre boyunca ebeveynleri tarafından beslenir ve korunurlar. Gagalari sertleşip kendi başlarına yem yiyebilecek hale gelene kadar bu şekilde devam eder. Güvercinlerde bu süre yaklaşık bir aydır.

Güvercinlerin önemli tür özellikleri arasında emerek su içme ve yavrularını "kursak sütü" ile besleme davranışları yer almaktadır. Güvercin-

gillerde su içme şekli diğer birçok kuştan farklıdır. Diğer kuşlar, bir miktar su alıp kafalarını yukarı doğru kaldırarak suyu yutarlar. Ancak güvercingiller, burun deliklerini de suya daldırırlar ve yemek borusundaki kasların yardımı ile vakum oluşturarak suyu emerek içmektedirler. Bu özellikleri sebebiyle güvercin suluklarının gaga ve burun deliklerini daldırabilecekleri derinlikte olması gerekmektedir.

Güvercinlerde görme duyusu çok gelişmiş olmakla birlikte, tat ve koku alma duyusu kuşların genelinde olduğu gibi körelmiş ve zayıftır. Tat alma organı dil ve gaganın iç kısmıdır, yumuşak

olan dil dibi ile damakta yer alan tomurcuklar vasıtasıyla tat alma olayı gerçekleşir. Gaga ve dil dokunma organı vazifesi de görmektedir. Güvercinlerde sindirim, solunum, dolaşım, boşaltım, üreme sistemleri gibi organ sistemleri genel olarak diğer kanatlı hayvanlarla benzerdir.

Fenotip olarak çok büyük çeşitlilik bulunan evcil güvercinlerin morfolojik özellikleri ile ilgili genelleme yapmak oldukça güçtür. Çünkü ırklar arasında gaga uzunluğu, baş yapısı, göz yapısı, boyun yapısı, vücut yapısı, ayak-bacak yapısı, kuyruk yapısı, duruş açısından çok fazla çeşitlilik bulunmaktadır.



EK BİLGİ

Evcil güvercinlerde vücut rengi bakımından varyete sayısı oldukça fazladır. Ülkemizde özellikle yerli ırk ve genotiplerin sahip olduğu renklere verilen adlar ilden ile farklılık gösterebilmektedir. Bu durum güvercin yetiştiricileri arasında yanlış anlaşılmaya sebep olabilmektedir. Örneğin Taklacı genotipteki, tüm vücudu kahverengi tüyler ile kaplı bir güvercini İstanbul'daki yetiştiriciler çikolata ya da nohudi olarak adlandırırken, Ankara'daki yetiştiriciler yanardöner olarak adlandırmaktadır.



EK BİLGİ

Güvercinlerde tüylerin normal çıkış yönünün tersi yönde çıkan tüyler nişaneleri oluşturmaktadır. Başın ön tarafında (iki göz arasındaki bölge) 'ön tepe (perçem)'; başın enseye doğru uzanan arka tarafında 'arka tepe (kepez)' bulunabilmektedir. Göğüsün ön kısmında bulunan tüylerin oluşturduğu 'gül' (veya bazı yörelerde 'kravat'), boyun tüylerinin daire şeklinde uzamasıyla oluşan 'manto', kanat üzerindeki tüylerin kıvrılmasıyla 'kıvırcık' olarak nitelendirilen nişaneler oluşmaktadır. Güvercinlerin büyük çoğunluğunda kuyruk telek sayısı 12'dir. Kuyruktaki telek sayısı diğer ırk ve genotiplerden fazla olanlara genel olarak sepet kuyruk, deste kuyruk gibi isimler verilmektedir. Ancak bu özellik ırka ait bir özellik olduğu için sadece ırk ismi ile anılırlar ve bu özelliği taşıdıkları zaten anlaşılmaktadır. Vücudu kaplayan tüyleri koyu renk olup, kuyruğu beyaz olan güvercinler 'akkuyruk', 'ayna kuyruk' ya da 'gümüş kuyruk' olarak adlandırılmaktadır. Bacak ve ayaklarda bulunan tüylere de paça denilmektedir.

2. GÜVERCİN IRKLARI

Güvercinlerde ırkların birbirinden ayrılması ile ilgili kriterlerin küçük farklılıklara dayanması ve yapılan seleksiyon çalışmalarından kısa sürede sonuç alınması nedeniyle dünyada 350'nin üzerinde güvercin ırkı bulunmaktadır. Güvercin ırkları çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Güvercinlerde köken aldıkları ülke, vücut şekli, canlı ağırlık, renk, paça gibi birçok özelliğe göre sınıflandırma yapmak mümkündür. Ancak en doğrusu yetiştirme amacı ile birlikte morfolojik ve fizyolojik özelliklerin hepsi göz önünde bulundurularak sınıflandırma yapmak olacaktır.

Güvercinler temel olarak; form (duruş) güvercinleri, kısa gagalılar, taklacılar, makaracılar, yüksek uçucular, kursak şişirenler, ötücüler,

renkiler ve burun yapısı etli olanlar olarak sınıflandırılabilir.

Türkiye’de yetiştirilen ırkları daha iyi tanımlayabilmek için ırklar yukarıdaki sınıflandırmadan daha ziyade genellikle uçuş özellikleri ve uçarken yaptıkları hareketlere göre sınıflandırılmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de yetiştirilen güvercin ırkları Taklacı, Dalıcı, Makaracı, Dönücü, Çember Dövcü, Filo Uçucusu, Yüksek Uçucu, Ötücü ve Süs olarak sınıflandırılmaktadır. Türkiye’de ırk olarak tescil edilmiş altı güvercin ırkı bulunmaktadır. Türkiye’de yetiştirilen güvercinlerin henüz büyük bir çoğunluğu tescil edilmediği için bahsi geçen altı ırk dışında kalanlar genotip olarak değerlendirilmektedir.

2.1. Yerli Güvercin Irkları Ve Genotipleri

2.1.1. Irk tescili tamamlanmış yerli güvercinler

T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ırk olarak tescil edilmiş altı güvercin ırkı bulunmaktadır. Bunlar; Alabadem, Trakya Makaracısı, Bursa Oynarı, Edremit Kelebeği, Muğla Dalıcı Güvercini ve Hünkari’dir.

a. Bursa Oynarı

Bursa ve yöresinde yetiştirilmektedir. Bu güvercin ırkı dağınık şekilde ve sert kanat vuruşları ile havayı döverek uçmaktadır. Uçuş süreleri uzundur (3-4 saat). Yön bulma yeteneği iyidir. Yerel olarak Akkanat akkuyruk, Bursa güvercini, Bursa kuşu olarak adlandırılmıştır. Vücut siyah, kanat uçları ve kuyruğu beyaz olanlar karabaş; alt gaganın bitiminden başlayan, boğazı beyaz olanlar yaşmaklı; gaga altına gelen boğazda beyaz lekeli muskalı; beyaz renkli tüylerin göz altından başlayıp, genişçe göğse doğru inerek dalaranlar ise kalaça olarak adlandırılmaktadır.

b. Trakya Makaracısı

Trakya bölgesine has bir güvercin ırkıdır. Uzun süre uçabilen, uçuş sırasında kesintisiz ve

seri takla (makara) atabilen güvercinlerdir. Seri taklaların süresi oldukça uzundur. Ürkek mizaça sahiptir. Yuvalarına bağlılıkları iyidir. Trakya taklacısı, Rumeli taklacısı, Rumeli yerlisi, Trakya yerlisi olarak da bilinmektedir.

c. Edremit Kelebek Güvercini

Balıkesir ili Edremit ilçesi ve civarında aynı zamanda Batı Anadolu’nun bazı illerinde yetiştirilmektedir. Başlıca yetiştirme amacı uçuş esnasında sergilediği “dönüş” hareketidir. Tamamı paçalıdır. Tepeli ve tepesiz olmak üzere iki farklı tipi vardır. Renklerine göre siyah tel kuyruk, mavi tel kuyruk, siyah boyun, sarı boyun, kırmızı boyun, mavi boyun, şeş, siyah olarak isimlendirilmektedir. Kanat vuruşları bir kelebeğin kanat vuruşlarını andırır. Uçuşları esnasında “dönüş” olarak adlandırılan davranış; kuşların gaga-kuyruk ekseninde kendi etraflarında dönmeleri şeklindedir. İki çeşit dönüş stili vardır. Bunlardan ilki kuş normal uçuşu esnasında yere paralel olarak baş-gaga ileriye doğru, önce baş sonra bir kanat kapatarak tüm vücudu kendi etrafında tam dönüş yapar. Aralarda bir kanat vurur, tekrar dö-

ner ya da iki kanat vurur döner. Buna kafa ile dönüş adı verilir. Kanat ile dönüş stilinde ise dönüş sırasında kuş kanat kapatmaz. Kuş bir kanadını başının üzerinden atıp, kuyruktan geriye çekerek ve askıda kalarak kanat attığı taraftan dönüşünü yapmaktadır.

d. Alabadem Güvercini

Edirne ve çevresinde yetiştirilmektedir. Makaracı bir ırk olmakla birlikte vücut rengi, simetrik ve narin vücut yapısı nedeniyle daha çok görünüşü için yetiştirilir. 4-5 saat uçabilirler. Taklası, kısa makara şeklinde olup 3-5 taklalıdır. Eşlerine, yuvalarına ve yavrularına sadıktır. Kanatlar, kuyruk üstünde veya kuyruk altında taşınabilmektedir; kanatlar kuyruk üstünde birbirlerinin üstüne binmez. Baş, tepe harici beyazdır. Ancak başının tam üzerinde vücut ana renginde, badem adı verilen bir leke bulunur. Renklerine göre bursalı, mercan, kanarya akbaş, nohudi (nudi), yuva alı, sarı alı, küllü, misket olarak isimlendirilmektedir.

e. Muğla Dalıcı Güvercini

Muğla ve çevresinde yetiştirilmektedir. Taklacı, dönücü dalıcı birçok güvercin ırkına nazaran bunlarda kuyruk dardır. Ayaklarda tüy (paça) bulunmaz. Sesi diğer güvercin ırklarından belirgin bir farklılık göstermektedir. Diğer ırklara göre çok daha kalın ve derinden öterler. Bu kuşların havadaki özel yeteneklerini görmek için yetiştirici kümesinin önüne, yere başka kuşları çıkarır ve yerden tam kaldırmadan uçuşmalarını sağlar. Yerdeki kuşları fark eden havadaki kuşlar yere dik, kanatlarını kapatarak dalışa geçer. Bu esnada gaga kuyruk ekseninde bir matkabın dönüşü gibi dönüş davranışını gerçekleştirir.

f. Hünkari

Başta Manisa ve Ege Bölgesindeki iller olmak üzere, Türkiye'nin birçok yöresinde ve ilinde çeşitli renk ve desende Hünkari güvercinleri yetiştirilmektedir. Göğsünde gür ve belirgin şekilde gül bulunmaktadır. Paçalı olması, başının arka-

sındaki sivri tepesi ve orta boyla kısa arası gagası tipik özelliklerindendir. Sakin ve yumuşak karakterli bir güvercin ırkıdır. Özel merak ve hobi amaçlı olarak yetiştirilmektedir. Hünkari güvercin ırkında çok sayıda renk ve desen varyetesi bulunmaktadır.

2.1.2. Irk tescilli tamamlanmamış yerli güvercinler

Bu bölümdeki genotiplerin sınıflandırmadaki yerleri ve isimleri hakkında genel bilgi verilmiştir. Tescil edilmemiş yerli güvercin genotipleri farklı bölgelerde farklı isimlerle anılabilmekte ve bu durum karışıklığa sebep olabilmektedir. Bu sorunun giderilmesi için tescil işlemlerinin yapılması büyük önem taşımaktadır.

2.1.2.1. Filo uçucusu genotipler

Filo uçucusu terimi havada çok sayıda güvercinin gruplar halinde uçuşmasını tanımlamaktadır. Ülkemizde özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis ve çevresinde yoğun şekilde yetiştiricilik yapılmakta olup, bu gruptaki ırk ve genotipler yetiştiriciler tarafından 'filo güvercini' olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca bu gruptaki genotipler Suriye başta olmak üzere Orta Doğu ülkelerinde de yoğun şekilde yetiştirilmektedir. Bu gruba dahil genotipler;

- **Ağ:** Yerel olarak Şarabî olarak da adlandırılır. Aynı genotipin koyu renk tonuna sahip varyetesi Buludi olarak adlandırılmaktadır.

- **Amberi:** Vücut siyah, kanat üzerinde bulunan şeritler kırmızı renktedir.

- **Bağdadi:** En önemli özelliği burun bölgesinin büyük (etli) olmasıdır. Aynı zamanda uzun boyun yapısına sahiptir.

- **Baştankara:** İri yapılı varyeteleri süs güvercini olarak da yetiştirilmektedir. Baş, kuyruk ve

primer kanat telekleri renkli, vücudun kalan kısmı beyazdır. Genellikle arka tepe bulunur.

- **Karanfilli:** Adını kanat üstündeki kendine özgü desenden almaktadır. Kınıfırlı olarak da bilinmektedir.

- **Çakşırılı:** Yerel olarak Şıhselli, Çarşılı ve Panda isimleri ile de anılmaktadır. Filo uçucusu olup paçalı olan nadir genotiplerdendir. Genellikle ön tepe bulunur.

- **Çiçi:** Çiçi hem filo uçucusu olup hem de süs güvercini olarak yetiştirilmektedir. Yetiştirildiği bölgede Urfalı Güllü olarak da bilinmektedir.

- **Dervişaliler:** Tamamı arka tepeli olup, bazı bireyler çift tepeli olabilmektedir. Primer kanat telekleri ve kuyruk beyaz; vücudun kalan kısmı renklidir. Baş üzerinde beyaz leke bulunmaktadır. Genellikle göz renkleri birbirinden farklıdır.

- **Fitilli:** Adını kanat üzerindeki tüylerin kıvrık olmasından almaktadır.

- **Güllü:** Kanat üzeri renklidir ve baş bölgesinde sayısı 2-4 arasında değişen renkli düzgün lekeler bulunur. Vücudun geri kalan bölümü beyazdır. Genotipe adını veren özellik ise göğsünde gül olarak adlandırılan tüylerin oluşturduğu yapıdır. Yaşmaklı olarak da bilinmektedir. Ayrıca kısa gaga yapısına sahiptir.

- **Gümüş kuyruk:** Bu genotipte vücut renkli, kuyruk tamamen beyazdır. Kuyruktaki telek sayısı diğer ırk ve genotiplerden farklı olarak genellikle 16-20 adettir. Adını kuyruğunun beyaz olmasından almaktadır.

- **İskenderun:** İskenderun genotipi filo uçucusu ve süs güvercini olarak yetiştirilmektedir. İskenderun güvercininin en belirgin özelliği çok farklı kendine has gaga yapısına sahip olmasıdır. Uzun ve kıvrık gagaya sahiptir. Başlıca Hatay ve çevresinde yetiştirilmektedir.

- **İspir:** İspir güvercininde tüyler gri renk tonlarında olup, kanat ve göğüs bölgesindeki pul benzeri desen genotipe özgüdür.

- **İstanbullu:** Karagöz olarak da bilinmektedir. Paçalı, paçasız ve kuyruk sayısı fazla olan varyeteleri bulunmaktadır.

- **Aynalı:** Göğüs bölgesindeki beyaz leke ile kuyruğun beyaz olması genotipin tipik özelliğidir. Yerel olarak Mazoni olarak da tanınmaktadır.

- **Meverdi:** Genotipe özgü vücut yapısı ve baş üzerindeki beyaz leke tipiktir. Kızıl (kırmızı) ve sarı olmak üzere iki renk varyetesi bulunur.

- **Müsevvat:** Filo uçucusu güvercin genotipidir. Primer kanat telekleri beyazdır. Gözler arasında 'akıtma' adı verilen beyaz ince uzun bir leke bulunur. Primer kanat telekleri ve akıtma hariç vücudun geri kalanı renklidir.

- **Nakışlı:** Siyah ve mavi (gök) renk varyetelerinde kanat üzerinde bulunan şeritler beyaz, vücut renklidir. Sarı ve kırmızı renk varyetelerinde ise vücut renkli olup, kanat ve kuyruk teleklerinde beyaz desenler bulunmaktadır.

- **Sırtkızıl:** Abalı olarak da adlandırılmaktadır. Vücut tüylerinin tamamı siyah ve sadece kanatların üst kısmı kızıl renklidir.



Nakışlı güvercin genotipinin kırmızı renk varyetesi



Bağdadi güvercin genotipi

2.1.2.2. Taklacı genotipler

Taklacı güvercinler uçuş sırasında ve kümes yakınında belirlenen, güvercinlerin alıştırıldıkları hedef olarak nitelendirilen yere doğru alçaldıklarında takla atmaktadırlar. Bu taklalar genellikle tek tek ve belirli bir düzen içerisinde olmaktadır. Yani taklalar arasında güvercinin kanat çırpıtığı bir aralık vardır. Bu gruptaki genotipler;

- **Çorum Çıplağı:** Paçasız olması sebebiyle çıplak olarak nitelendirilmektedir. Başlıca Çorum, Yozgat ve çevre illerde yetiştirilmekte olup; beyaz, gök ala, siyah ala ve çilli olmak üzere 4 renk varyetesi bulunmaktadır.

- **Malatya:** Başlıca Malatya ilinde yetiştirilmektedir. Genotipin en belirgin özelliği 15-20 cm'yi bulabilen uzun paça yapısına sahip olmasıdır. Çok fazla sayıda renk varyetesi bulunmaktadır.

- **Taklacı:** Ülkemizde en çok bilinen ve en yaygın yetiştirilen güvercin genotipidir. Çok fazla sayıda renk varyetesi bulunmaktadır. Ülke genelinde yetiştirilmektedir. Marmara bölgesinde Mardin güvercini, İç Anadolu ve diğer bölgelerde genellikle oyun güvercini olarak bilinmektedir.

2.1.2.3. Makaracı genotipler

Makaracı olarak nitelendirilen ırk ve genotiplerde uçuş sırasında peş peşe taklalar atıp kanat

çırpmadığı için güvercin havada aşağıya doğru irtifa kaybetmektedir. Irk tescili tamamlanmış olan Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı ve Alabadem ırkları bu gruba dahildir. Bu gruptaki genotipler;

- **Çakal:** Ege ve Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir.

- **Mülakat:** Bursa, İstanbul ve çevresinde yetiştirilmektedir.

2.1.2.4. Dönücü genotipler

Dönücü ırk ve genotiplerde; taklacı ve makaracılar farklı olarak uçuş sırasında yapılan hareketin yönü farklıdır. Taklacı ve makaracı güvercinlerin hareketi kafanın geriye atılmasıyla, kanatlar ekseninde yapılmaktadır, ancak dönücü özellikteki güvercinler gaga kuyruk ekseninde dönüş gerçekleştirmektedir. Irk tescili tamamlanmış olan Edremit Kelebek Güvercini bu gruba dahildir. Bu gruptaki genotipler;

- **Dolapçı:** Denizli, Isparta ve Burdur başta olmak üzere Ege ve Marmara bölgesinde yetiştirilmektedir. Çok sayıda renk varyetesi bulunmaktadır.

- **Dönek:** Yerel olarak Selanik ve Muradiye olarak da adlandırılır. Ege ve Marmara bölgesinde yoğun şekilde yetiştirilmektedir. Paçalı ve paçasız varyeteleri bulunmaktadır.

- **Kelebek:** Ege ve Marmara bölgesinde yetiştirilmektedir. Saya olarak da bilinmektedir. Çok sayıda alt tipi bulunmaktadır.

- **Ödemiş:** Genellikle İzmir'in Ödemiş ve Tire ilçelerinde yetiştirilmektedir. Yerel olarak Ödemiş Yerlisi, Ödemiş Kelebeği ve Tire Kelebeği olarak da tanınmaktadır. Kanat üzerinin renkli olması ve alın bölgesinde bulunan leke tipiktir.

2.1.2.5. Yüksek uçucu genotipler

Yüksek uçucu güvercinler adından da anlaşılacağı üzere diğer güvercin ırk ve genotiplerinden çok daha yüksekte ve genellikle daha uzun süre uçmaktadırlar.

- **Katal:** Denizli ilinde yetiştirilmektedir. Çok sayıda renk varyetesi bulunmaktadır.

- **Van Yüksek Uçucusu:** Yüksek uçucu güvercin genotipidir ve aynı zamanda takla atma özelliği de bulunmaktadır. Genellikle Van ve çevresinde yetiştirilir. Çok uzun süre uçabilmektedir. Tüyler genotipe özgü alacalı/çilli renklerde.

2.1.2.6. Dalıcı genotipler

Dalıcı güvercinler uçarken, kümes önünde başka bir güvercin ya da güvercini taklit eden bir nesne gördüğünde (pırlıtlı) çok hızlı şekilde kümes önüne iniş yapmaktadır. Bu hızlı iniş 'dalış/dalma' olarak nitelendirilmektedir.

- **Adana Yerlisi:** Başlıca Adana ve çevresinde yetiştirilmektedir. Yetiştirildiği bölgede Yerli ve Cins olarak da adlandırılabilir. Gerdan bölgesi türe özgü kalın ve sarkıktır.



Adana Yerlisi güvercin genotipi

2.1.2.7. Ötücü genotipler

Ötücü güvercinler kendilerine has sesleri için yetiştirilmektedir.

- **Ankut:** Yerel olarak Gut veya Gud olarak adlandırılmaktadır. Başlıca Güneydoğu Anado-

lu bölgesinde yetiştirilmektedir. Ankut kuşunun kendine has ve dem çekme olarak adlandırılan bir ötüş şekli bulunmaktadır.

- **Bayburt:** Özellikle Bayburt, Gümüşhane, Trabzon ve çevre illerde kendine has ötüşü için yetiştirilmektedir. Bu genotip paçasız ve genellikle çift tepelidir.

- **Demkeş:** Tamamı çift tepeli ve paçalı olup; genellikle paçaları uzundur (10-15 cm).

- **Kumru:** Sesi Kumru'ya (*Streptopelia decaocto*) benzediği için bu şekilde adlandırılmaktadır. Her ne kadar kumru olarak adlandırılsa da kumru türü ile ilgisi yoktur. Genellikle Sivas ve çevre illerde yetiştirilmektedir. Sivas kumrusu olarak da bilinmektedir.

2.1.2.8. Çember dövücü genotip

Çember dövücü olarak nitelendirilen güvercinlerde; erkek güvercin dişiye kur yaparken sert şekilde kanat çırparak 1-2 metre kadar havaya yükselmekte ve dişi güvercini merkez alacak şekilde havada daireler çizmektedir.

- **Anadolu Çember Dövücüsü:** En belirgin özelliği kur yaparken havalanıp çember şeklinde sert şekilde kanat çırparak dönmesidir. Bu genotip özellikle Trabzon ve Erzincan yörelerinden yetiştirilmekte olup Trabzon Tepelisi, Kelkit Tepelisi olarak da adlandırılmaktadır. Tamamı arka tepelidir.

2.1.2.9. Süs genotipleri

Süs güvercinleri terimi çok genel bir terim olup, morfolojik olarak göze hoş gelen ve uçuş performansı beklenmeyen ırk ve genotipleri kapsamaktadır.

- **Selçuklu:** Yerel olarak Enseli ve Saraylı olarak adlandırılan Selçuklu güvercini, başlıca Konya'da yetiştirilmektedir. Kuyruk telek sayısının fazla olması, paçalı olması ve kendine has renk-

leriyle diğer ırk ve genotiplerden rahatlıkla ayırt edilebilmektedir.

- **Taklambaç:** Bu genotip daha çok Konya'da yetiştirilmektedir. Takla atma özelliğine de sahiptir.

- **Tavuskuyruk:** Ülkemizin her bölgesinde yetiştirilmektedir. Yetiştirildiği bölgeye göre Sepet kuyruk, Fener kuyruk, Kırk kuyruk gibi adlar ile de tanınabilmektedir. Kuyruk telek sayısı 20 veya daha fazla olabilmektedir. Paçalı ve paçasız tipleri bulunmaktadır. Sistemsiz melezlemelerde çokça kullanıldığı için melezleri ile de sıkça karşılaşmaktadır.

2.1.2.10. Diğer genotipler

Burada bahsedilen Azman, Bango, Baska ve Yoz genotipleri kısa gagalı, ufak yapılı ve paçasız olup genel olarak Ege ve Marmara bölgesinde hobi veya süs amacıyla yetiştirilmektedir. Bahsi geçen 4 genotip pırıltya duyarlı olup inişe geçtiği için dalıcı gruba da dahil edilebilmektedir.

- **Azman:** Çok sayıda renk varyetesi bulunmaktadır. Denizli ve komşu illerde yetiştirilmektedir.

- **Bango:** Başlıca Ege ve Marmara bölgesinde yetiştirilmektedir.

- **Baska:** Başlıca Marmara ve Ege bölgesinde yetiştirilmektedir. En belirgin özelliği baş bölgesinin beyaz olup vücudun kalan kısmının renkli olmasıdır.

- **Yoz:** Genellikle Denizli bölgesinde yetiştirilmektedir ve bu bölgede Tokur adı ile de tanınmaktadır.

- Yukarıda bahsedilen genotipler dışında Diyarbakır ve çevresinde yetiştirilen, sayıca az kalmış genotipler, tipler ve bunların varyeteleri de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Atlas, Zeytuni, Narenci, Cigeri, Gogala, Kürenk, Ketmeatlas, Bozak, Ketmeciğeri, Zengo, Kara, Miski, Yusufi ve Dimdikufak olarak sıralabilir.



EK BİLGİ

Diyarbakır ilinde yetiştirilen güvercin genotipleri ile ilgili detaylı bilgiye 'https://www.karacadag.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.karacadag.org.tr_61_CN2K53CS_diyarbakir_guvercinlerinin_tescillenmesi_ve_tanitim_projesi.pdf' adresinden ulaşabilirsiniz.

2.2. Yabancı Kökenli Irklar

Türkiye'de yetiştirilen güvercinlerin çok büyük bölümü uçuş performansı gösteren ırk ve genotiplerden (taklacı, makaracı, dönücü, posta, yüksek uçucu, dalıcı ve filo uçucusu) oluşmaktadır. Ötücü, süs, çember dövücü genotiplerin yetiştiriciliği çok yaygınlaşmamıştır. Bunun sebebi performans gösteren genotiplerin yetiştiricilere daha çok heyecan ve keyif vermesidir. Başta Avrupa olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde ise ülkemizde süs güvercini olarak adlandırılan;

renk, form, duruş, belirgin bazı morfolojik özellikler için yetiştirilen ve göze hoş gelen ırk ve genotipler daha yoğun yetiştirilmektedir.

- Günümüzde kentleşmeye bağlı olarak performans gösteren genotiplerin uçurulabileceği geniş alanlar ile yetiştiricilerin güvercinlere ayırdıkları zaman oldukça sınırlıdır. Bu sebeple ülkemizde yakın geçmişte başlayan süs güvercinlerine olan ilgi günden güne artmaktadır. Süs güvercinleri terimi çok genel bir terim

olup, morfolojik olarak göze hoş gelen ve uçuş performansı beklenmeyen ırklardır. Bu amaçla ülkemizde yaygın yetiştirilen yabancı kökenli güvercin ırklarından bazıları; Kıvırcık (Frillback), Buhara (Bokhara), Modern Hünkari (Oriental Frill), Alman demkeşi (Bernburg Trumpeter), Rakkas (Indian Fantail), Mantolu (Jacobin), Pomeranyan balon (Pomeranian pouter), İngiliz balon (English pouter), Alman postası (German beauty homer), Balina (Polish krymka tumbler), Lahore, Norveç balon (Norwich pouter), Modena, King, Çayka (Saxon Fairy Swallow), American Show Racer, Cinperi (Archangel), Helmet, Nun, Özbek taklacısı (Uzbek Tumbler), Volski (Volga Tumbler), Danzig olarak sıralanabilir.

Renk, form, duruş ve belirgin bazı morfolojik özellikleri için yetiştirilen bu ırklar dışında ülkemizde yaygın yetiştirilen yabancı kökenli başka bir ırk ise Posta (Yarış) güvercinleridir. Posta (Yarış) güvercinleri kümeslerine olan bağlılıkları sebebiyle yetiştirilmektedir. Belirli uzaklıklardan serbest bırakılan güvercinlerin hızlı şekilde kümeslerine dönmeleri istenmektedir. Türkiye’de genellikle 500-600 kilometrelik final yarışları düzenlenmekte olup, nadiren 1000 kilometreyi bulan yarışlar da düzenlenmektedir.

Ayrıca güvercin eti üretimi amacıyla yetiştirilen ırklar da bulunmaktadır.



Yabancı kökenli bazı güvercin ırkları (soldan sağa sıralı şekilde; Lahore, Indian Fantail, Old German Owl ve Fairy Swallow)



DİKKAT EDELİM

Güvercin yetiştiriciliğinde yaygın kullanılan bazı terimlerin bilinmesi önem taşımaktadır.

Yeme düşme/yeme inme: Yavru güvercinin yem yeme kabiliyeti kazanması durumu

Pırlıltı: Uçmakta olan güvercini yere indirmek için başka bir güvercin gösterilmesi

Kızma: Pubertaya ulaşmış genç güvercin

Çıplak: Paçasız

3. GÜVERCİNLERDE ÜREME

Güvercinler monogam (tek eşli) olarak yaşamaktadır. Evcil güvercinler genel olarak pubertaya 4-8 aylık yaşlarda ulaşmaktadır, ancak bu süre ağır ırklarda daha uzundur. Güvercin yetiştiricileri arasında puberta ‘kızma’ veya ‘kızışma’ olarak bilinmekte ve pubertaya ulaşmış genç gü-

vercinlere ‘yavru kızması’ tabiri kullanılmaktadır. Yabani güvercinlerde üreme sezonu ülkemiz için genel olarak şubat ve ağustos ayları arasındır. Bu süre içinde genellikle 3-4 kez yumurtlar ve kuluçkaya yatarlar. Her bir seferde genellikle iki yumurta yapmaktadırlar. Kuluçka süresi 17 gün

olup, kuluçkaya erkek ve dişi güvercin nöbetleşe yatmaktadırlar. Gündüzleri genellikle erkek, geceleri ise daha çok dişi güvercin kuluçkada yatmaktadır. Kuluçka sonrası ebeveyn bakımına muhtaç olan yavruları birlikte büyütürler. Yavrular yumurtadan gözleri kapalı, tüysüz ve çıplak çıkmaktadır. Evcil güvercinler ise yabani güvercinlerden farklı olarak tüy değiştirme dönemi (genellikle temmuz, ağustos ve eylül ayları içerisinde tüy dökümü gerçekleşir) dışında kalan yaklaşık 10 -11 aylık süreçte sürekli üreme eğilimi göstermektedir. Ancak profesyonel anlamda yetiştiricilik yapılacaksa tüy dökümü dönemi ve devamındaki kış döneminde dişi ve erkek güvercinlerin ayrı barındırılarak dinlendirilip izleyen bahar döneminde üretime devam edilmesi hem ebeveynlerin hem de elde edilecek yavruların sağlığı açısından daha uygun olmaktadır.

Güvercinlerde çiftleşme erkek kuşun öterek dişiye kur yapması ile başlar. Dişi çiftleşmeye hazırsa, erkeğin gagasının içine gagasını soka-

rak yem ister (yavru beslerken yapılan harekete benzer şekilde), sonra çiftleşme gerçekleşir. Çiftleşme dişi ve erkek güvercinin kloakalarını birleştirmeleri ile gerçekleşmektedir. Spermatozoonlar dişinin kloakasının içine bırakılır. Spermatozoonlar buradan ovidukt adı verilen dişi yumurta kanalına girerek bu kanalın infundibulum bölgesine kadar ilerler ve döllenme burada gerçekleşir. Spermatozoonların dişi üreme kanalında yaklaşık 2 hafta süreyle canlılıklarını koruyabildikleri bilinmektedir. Döllenme gerçekleştikten sonra döllenmiş yumurta hücresinin etrafına magnumda yumurta akı oluşur. Daha sonra isthmusta kabuk zarları, uterusda kabuk oluşur ve vaginaya ulaşan yumurta son halini almıştır.

Yumurtanın sarısı, protein, yağ, vitamin ve mineraller içerirken, akı da genel anlamda su ve proteince zengindir. Güvercin yumurtalarının ağırlığı ırklar arasında farklılık gösterse de ortalama 15-20 g kadardır.

3.1. Kuluçka Ve Yavru Bakımı

Güvercinlerde embriyonik gelişim, döllenmiş yumurtanın uygun sıcaklık ve nem koşullarında gelişmesiyle başlar ve kuluçka 17±1 gün sürer. Yumurtlama sonrası ilk 24 saatte hücre bölünmeleri başlar, 2-3. günde kalp atışı görülür, 4-5. günde gaga fark edilebilir durumdadır ve damarlar sarı kesesini tamamen sarmıştır, 6-8. günde kanat ve bacak tomurcukları belirginleşir, 9-12. günde tüy folikülleri gelişir, 13-15. günde gaga sertleşmeye başlar ve 16-17. günde sarı kesesi karın boşluğuna çekilir ve embriyo yumurtanın hava boşluğunu kırarak ilk nefesini alır. Çıkım aşamasında yavru kabuğu deler ve bir süre dinlenerek tamamen çıkar.

Güvercin yetiştiriciliğinde çok büyük oranda doğal kuluçka gerçekleşirken; etçi güvercin yetiştiriciliğinde ya da kendi yavrusuna bakamayan güvercin ırklarını üretmek için yapay kuluçka kullanılabilir. Güvercin yumurtaları için yapay kuluçkada 37.2-37.7 °C sıcaklık ve %55-65

nem sağlanmalıdır. Yumurtadan çıkan yavrular ya bakıcı bir çift güvercine baktırmakta ya da ikame yemler ile sıcaklığı ve nemi ayarlanmış bölmelerde insanlar tarafından bakılmaktadır.



Kuluçkada yatan güvercin ve yumurtadan yeni çıkmış yavru

On yedi günde yumurtadan çıkan güvercin yavrularının, ilk 3-4 gün gözleri kapalı ve ince sarı tüyler ile kaplıdır. Sarı tüylerin sıklığı ve uzunluğu ırklara ve renklere göre farklılık göstermektedir. Yavrular ilk günlerde ana ve babanın kursağından salgılanan kursak sütü ile beslenirler. Güvercinlerde kuluçka dönemi sonuna yakın kursaktaki dökülen epitel hücreler ve salgılardan oluşan besleyici madde kursak sütü olarak adlandırılmaktadır. Bu sıvı enerjice zengin, mukus, epitel ve yoğun protein içerikli bir maddedir. Yavrular yumurtadan çıktıktan sonra yaklaşık bir hafta süre ile bu salgı ile beslenirler. Daha sonra ana ve babalarının kursaklarında ısılatılmış tane yem ile beslenmeye geçerler. Yavru, gagasını ebeveynlerinin ağzının içine sokar ve ebeveynlerinin kursağında bulunan içeriğin ağ-

zına çıkmasını sağlayarak bu salgıyı alır. Hipofiz bezinin salgıladığı prolaktin hormonu, bu salgı mekanizmasını harekete geçirmektedir. Yavru döneminde damızlıkların sabah ve akşam olmak üzere günde iki öğün yemlenmesi önerilmektedir. Damızlıklar önce yavruları sonra da kendilerini yeterince besleyebilmelidirler. Yavrulu damızlıkların önünde sürekli yem olması (adlibitum besleme) ilk günlerde bir sorun teşkil etmese de bir süre sonra yavrular doyduklarından dolayı ana ve babalarından yem istememektedirler. Yavru tarafından yemlenme isteği yeterince güçlü olmazsa bir süre sonra ebeveynlerin de yemleme isteği azalmaktadır. Yavruya bakma güdüsünü canlı tutabilmek için iki kez yemleme ile yavruların yemlenme isteklerinin her zaman güçlü kalması sağlanmalıdır.



Yavrusunu besleyen güvercin

Dişi güvercin yavrular iki-üç haftalık olduğunda tekrar yumurtlamaktadır. Her iki ebeveyn de yavruları beslemesine rağmen dişi ikinci kez yumurtladığında yavruların beslenmesi ile daha çok erkek ilgilenmektedir. Yavrular yuvayı terk etmeden önce dişi yumurtlamaya başladığından; kafes içerisine ikinci folluk konulmuş olmalıdır.

İlk haftadan sonra yavruların numaralandırılması işlemi gerçekleştirilmelidir. Birinci haftadan itibaren tüylenme yavaş yavaş başlamaktadır. 20-21 günlük yavruların ulaşabileceği yere özellikle küçük taneli yem konulması, yavruları

yem yemeye teşvik edebilmektedir. Yavrular genellikle 28-30 günlük yaşa geldiklerinde kendi başlarına yem ve su tüketmeyi öğrenmiş olmaktadır. Yavruların ebeveyn bakımına ihtiyaç duymayıp tamamen kendi kendilerine beslenmeye başlamaları durumu yeme düşme olarak adlandırılır. Yeme düşen yavruların önünde ilk hafta sürekli yem bulunmalıdır. Bu dönemde yavrular gözlemlenerek, hepsinin su içip yem yediklerinden emin olunmalıdır. Yavrular genellikle yem yemeye su içmeden daha önce başlamaktadır.

3.2. Güvercinlerde Üreme Performansı

Güvercinlerde ıslah faaliyetlerinin yürütülebilmesi ve yetiştiriciliğin kârlı olması için bir çift damızlıktan elde edilen yeme düşmüş yavru sayısının mümkün olduğunca fazla olması gerekmektedir. Üretim sezonunda damızlık çift başına elde edilen yavru sayısı ırklar arasında farklılık gösterse de en az 6 olmalıdır. Düşük yavru veriminin çeşitli nedenleri olabilmektedir. Bu nedenleri damızlıklara ve çevreye bağlı nedenler olarak iki ana başlığa ayırabiliriz.

Damızlıklara bağlı nedenler:

- Damızlıkların sağlık durumları takip edilmelidir. Ancak sağlıklı kuşlardan sağlıklı ve yeterli sayıda yavru elde edilebilir.
- Damızlıkların yaşı büyük önem taşımaktadır. Genç ve yaşlı damızlıklarda sorun yaşanabilmektedir. Gençlerde özellikle döllülük oranının düşük olması ile tecrübesizlik sebebiyle sorunlar yaşanırken; yaşlılarda ise yine döllülük oranının düşük olması ve kursak sütü üretimi ile ilgili sorunlar yaşanabilmektedir.
- Irk veya genotipler arası farklılıklar üremeyi etkileyebilmektedir. Bazı ırk ve genotipler çok iyi yavru büyütebilirken, bazı ırklar gerek morfolojik özellikleri gerekse içgüdüsel olarak yavru bakımına yatkın olmamaları sebebiyle yavru büyütmede sorun yaşamaktadır. Kuluçka ve yavru büyütme sırasında damızlıkların davranışları büyük önem taşımaktadır. Örneğin posta güvercinlerinin çok iyi yavru büyüttüğü bilinirken, Modern Hünkari ırkında gaga yapısının çok kısa olması ve hassas yapısı sebebiyle yavru bakımı konusunda sorun yaşanmaktadır. Ayrıca

bazı ırk veya genotiplerin sahip olduğu morfolojik özellikler de çiftleşmeyi zorlaştırabilmektedir. Örneğin çok uzun paçalı veya kuyruk telek sayısı fazla olan ya da tüy uzunluğu ve yoğunluğu daha çok olan güvercinlerde döllülük problemi ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu özelliklere sahip ırk ve genotiplerde damızlıkların daha kolay çiftleşmesini ve döllülüğün artmasını sağlayabilmek için uzun paçaların, kuyrukların ve kloaka etrafındaki tüylerin belirli bir miktar kısaltılması fayda sağlamaktadır.

Çevreye bağlı nedenler:

- Rasyon ve yemleme düzeni önem taşımaktadır. Üretim sezonu dışında özellikle dişilerin yağlanmamasına dikkat edilmelidir. Üretim sezonu başlangıcında rasyona hem protein hem de yağ içeriği yüksek tohumlar eklenmelidir.
- Kümes içi fiziksel şartların güvercinlere uygun olması sağlanmalıdır. Uygun sıcaklık ve nem değerlerinin sağlanması ile hava kalitesi büyük önem taşımaktadır.
- Kümes içi yapılar iyi planlanmalıdır. Fol-luklar mümkün olduğunca büyük olmalıdır. Fol-luk boyutları, yetiştirilen ırka bağlı olarak değişiklik gösterebilmekle birlikte en az 50 cm genişliğe, 50 cm derinliğe ve 40 cm yüksekliğe sahip olmalıdır.
- Barındırma yoğunluğuna dikkat edilmelidir. Yetiştirilen ırka bağlı olarak değişiklik gösterebilmekle birlikte metrekaşe başına 2 çiftten fazla güvercin barındırılmamalıdır.

3.3. Güvercinlerde Kalıtım ve Islah

Ebeveynlerin sahip olduğu karakterlerin yavrulara aktarılması olayına kalıtım adı verilmektedir. Tüm canlılarda olduğu gibi güvercinlerde de istenilen özelliklere sahip güvercinleri elde etmek ya da var olan iyi karakterleri geliştirmek

ve yaygınlaştırmak için genetik ve ıslah oldukça önemlidir. Bulunduğu bireyde taşıdığı özelliği gösteren genlere baskın (dominant), taşıdığı özelliği baskın genin bulunmadığı durumda ortaya çıkarabilen genlere ise çekinik (resesif) gen adı

verilmektedir. Örneğin güvercinlerde tepesizlik, tepeliliğe göre dominant bir özelliktir. Yani, bir güvercin tepesizlik genini annesinden, tepelilik genini ise babasından alırsa, kendisi tepesiz olur. Tepeli bir kuş ile tepesiz bir kuş çiftleşirse, yavru- lar tepesiz olur ancak tepelilik genini de taşırlar, yani heterozigot olurlar. Bu yavru- lar arasında çiftleşme sonucu, yavru- lardan %25'i tepeli olabi- lir. Homozigot ebeveynlerden farklı yavru- lar alı- namaz, yani homozigot tepesiz kuşlardan tepeli yavru elde edilemez.

Kalıtımda allel genlerden her ikisinin de aynı derecede etkili olmasına ise intermediyerlik denir. Örneğin güvercinlerde paça durumu in- termediyer kalıtıma örnektir. Paçalı ve paçasız ana babalardan tozluk veya yarım paça özellikli yavru- lar elde edilir. Bu durumda yavru- ların par- makları tüysüz, ancak ayaklarının diğer yerleri tüylü olmaktadır. Renk, tepe, paça vb. morfolojik özelliklerin kalıtımı genellikle az sayıda gen çif- ti ile belirlenirken, uçuş süresi, takla sayısı vb. fizyolojik özellikler çok sayıda gen çifti tarafın- dan kontrol edilmektedir. Bu sebeple morfolojik özellikler ile ilgili bir ıslah programı fizyolojik özellikler için yapılana göre daha kolay olmak- tadır.

3.3.1. Seleksiyon

Seleksiyon, sürüde üstün özelliklere sahip olan bireylerin seçilip damızlık olarak kullanıl- ması ve düşük verimliliklere üreme imkânı veril- memesidir. Amaç sürüdeki istenen özellikleri artırıcı genlerin oranını (frekansını) yükselt- mektir. Seleksiyon ile elde edilen ilerlemeye de genetik ilerleme denir. Geliştirilmek istenen karakterlere göre farklı seleksiyon yöntemleri uygulanmaktadır. Genel anlamda bir karakteri geliştirmek için; ferdi fenotipik değerlere göre, akrabaların fenotipik değerlerine göre (pedigriye göre, aile ortalamalarına göre, yavru ortala- malarına göre) seleksiyon metotları uygulan-

ılmaktadır. Maksimum fayda elde edilmesi için seleksiyonda genelde birden fazla karakter üze- rinde durulmaktadır. Bunun için de teksele selek- siyon metodu, bağımsız ayıklama seviyeleri me- todü ve seleksiyon indeksi metodu olmak üzere üç metot kullanılmaktadır.

3.3.2. Yetiştirme metotları

Hayvan yetiştiriciliğinde mevcut hayvan var- lığının iyileştirilmesi, verimlerinin yükseltilme- si ve böylece ekonomik fayda sağlanması, çevre şartları ve genotipin geliştirilmesi ile mümkün- dür. Genotipin geliştirilmesi için seleksiyon ve çeşitli yetiştirme metotları uygulanmaktadır. Se- çilen hayvanların çiftleştirilmesinde izlenen me- totlara yetiştirme metotları adı verilir. Hayvan yetiştiriciliğinde uygulanan yetiştirme (birleştir- me) metotları saf yetiştirme ve melezleme olmak üzere iki ana bölümde incelenir. Güvercin yeti- ştiriciliğinde genel olarak saf yetiştirme metodu kullanılmaktadır. Melezlemeye nadiren başvu- rulmaktadır. Özellikle taklacı ve yarışçı güvercin yetiştiriciliğinde akrabalı yetiştirme metotlarının uygulanması çok yaygındır.

3.3.2.1. Saf yetiştirme

Saf yetiştirme, aynı ırktan olan erkek ve di- şilerin birleştirilmesi ile yapılan yetiştirme şek- lidir. Saf yetiştirmede akraba olan erkek ve dişi- lerin birleştirilmesi veya akraba olmayan erkek ve dişilerin birleştirilmesi yoluna gidilebilir. Saf yetiştirme, diğer yetiştirme metotlarına göre uygulanması daha kolay ve güvenilir bir yeti- ştirme metodudur. Saf yetiştirme tek başına bir ırkın veya bir sürünün ıslahını sağlayamaz. Bir ırk veya sürüde verim özelliklerinin ıslahında en önemli etken seleksiyondur. Dolayısıyla saf ye- tiştirme denince belli amaçlara göre seleksiyon uygulanarak yürütülen bir yetiştirme metodunu anlamak gerekir.

Hayvan yetiştiriciliğinde pedigrilerinde geriye doğru 4. veya 5. jenerasyona kadar bir veya daha fazla ortak ataya sahip fertlere akraba denir. Ortak ata ne kadar yakın bir jenerasyonda ise akrabalık derecesi o kadar yüksektir. Akrabalı yetiştirme, bir ırk içinde akraba olan erkek ve dişilerin birleştirilmesi ile yapılan yetiştirme şeklidir. Bu yetiştirme şekline kan yakınlığı da denir.

Akrabalı Yetiştirmenin Faydaları:

- Akrabalı yetiştirme uygulanan sürülerle homozigotluk artar ve sürü birörnek hale gelir. Dolayısıyla erkek ve dişi damızlıkların özelliklerinin yavrularına geçme ihtimali artar.
- Akrabalı yetiştirme sürüde resesif (gizli) olarak bulunan zararlı genlerin meydana çıkarılmasına ve sürüden uzaklaştırılmasına yardım eder.
- Akrabalı yetiştirme, önemli özellikler yönünden sürünün genetik düzeyinin yüksek olmasına imkân verir.
- Akrabalı yetiştirme metodu, diğer yetiştirme metotlarına göre daha güvenilir bir yetiştirme şeklidir.
- Akrabalı yetiştirme metodu, diğer metotlara göre daha ekonomiktir. Çünkü uygulanması daha kolaydır ve sürüde kullanılacak damızlıklar sürü içinden temin edilmektedir.

Akrabalı Yetiştirmenin Zararları:

- Akrabalı yetiştirme uygulanan sürülerde vücut küçülür ve incelik, konstitüsyon zayıflar.
- Döl verimi düşer, üreme hızı azalır ve kısır kalma oranı artar.
- Yaşama gücü zayıflar, hastalıklara ve çevre şartlarına karşı dayanıklılık azalır.
- Büyüme ve gelişme kabiliyeti zayıflar, verimler azalır.
- Kalıtsal kusurlar, anomaliler, merkezi sinir sistemi hastalıkları artar.

- İç güdüde gerileme olur.
- Albinoluk artar.

Sürüler uzun yıllar kendi içlerinde yetiştirilirse, bu sürülerde akrabalı yetiştirme derecesi yükselir ve kan yakınlığının zararları ortaya çıkar. Yani ileri derecede akrabalı yetiştirme ile yaşama gücü, döl verimi ve verimlerde gerileme görülür. Böyle durumlarda kan tazeleme yoluna gidilir. Kan tazeleme, yetiştirildiği bölgeden başka yerlere götürülen ve götürüldüğü yerde çevreye uyumayarak verimlerinde düşme olan hayvan gruplarında da uygulanır. Bir sürü, verim yönünden belli bir düzeye ulaşarak o düzeyde sabitleşince ve ileriye doğru gelişme imkânı kalmayınca da uygulanır. Kan tazeleme için sürülere aynı ırktan fakat başka sürülerden damızlıklar dahil edilir. Kan tazelemek üzere sürüye getirilen damızlıkların sürünün genel seviyesinin üzerinde olması gerekir. Aksi takdirde kan tazeleme fayda yerine zarar verir.

3.3.2.2. Melezleme

Farklı iki ırka ait hayvanlar arasında yapılan birleştirmelerle yapılan yetiştirmeye melezleme, elde edilen yavrulara da melez denir. Hayvan yetiştiriciliğinde çevirme melezlemesi, kombinasyon melezlemesi, ıslah melezlemesi (asilleştirme) ve kullanma melezlemesi olmak üzere dört çeşit melezleme vardır. Güvercin yetiştiriciliğinde kombinasyon melezlemesi, ıslah melezlemesi ve kullanma melezlemesinden yararlanılabilmektedir.

İki veya daha fazla ırkın iyi özelliklerini yeni bir tip veya ırkta bir araya getirmek için yapılan melezlemeye kombinasyon melezlemesi denilmektedir. Bir ırkın başka bir ırkla sadece bir defa birleştirilmesi ve sonra yetiştirmeye eskisi gibi devam edilmesi işlemine kan katma denir. Bu metot ile çok değerli özelliklere sahip fakat bazı özellikleri eksik olan ırka başka bir ırktan bu özellikler yönünden aktarma yapma gayesi gü-

dülür. Esas ırkın özelliklerinin bozulmamasına dikkat edilir. Bu metodun uygulanması için bilgi, tecrübe, beceri, dikkat gerekir. İyi planlanmaz ve dikkatli olunmaz ise ırkın bozulmasına yol açar. Bu metot ile belli özelliklerin ıslahı zordur. Kullanma melezlemesi ise verimlerinden faydalanan üzere yüksek verimli melezler elde etmek için uygulanır. Bu melezleme ile önemli verim

özellikleri bakımından üstün kabiliyetli ve heterozis gösteren melezler elde edilir. Bu melezler damızlıkta kullanılmazlar ve verimlerinden faydalanıldıktan sonra elden çıkarılır. Bu melezlerde verimler ve yaşama gücü genelde yüksek olur. Hatta heterozis etkisi ile ana ve baba hatlarından daha üstün değerler ortaya koyabilirler.

4. GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİNDE BARINAK VE EKİPMANLAR

Güvercin yetiştiriciliğinde kümesler, hayvanların korunmalarını ve güvenli şekilde üremelerini sağlamak amacıyla yapılan kapalı veya yarı açık yapılardır. Kümesler temel olarak hayvanların uygun olmayan aşırı dış etkiler ile yırtıcı ve zararlı hayvanlardan korunmasını sağlamaktadır. Güvercin kümesleri planlanırken, öncelikle yetiştirilecek ırk veya genotipin özellikleri ile yetiştirilmesi planlanan güvercin sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Güvercin ırkları arasında büyüklük, uçuş kabiliyeti, mizaç vb. açısından çok büyük çeşitlilik bulunmaktadır. Aynı kümes-te dev bir ırkla minyatür bir ırkın bakılması durumunda ya da baskın ve kavgacı bir ırkla sakin mizaçlı bir ırk bir arada barındırılmak istenildiğinde üreme veya sağlık ile ilgili ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Barınakta güvercinler için yeterli alanın planlanması önemli bir konudur. Belli bir alana gereğinden fazla güvercin koymak, güvercinlerin verimini ve sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Kümesler tuğla, ahşap veya demir sac malzemedен yapılabilir. Günümüzde güvenlik önlemleri açısından çatı arası, teras balkon gibi korunaklı yerler dışında yapılan kümeslerde daha çok demir sac tercih edilmektedir. Kümesler hangi malzemeden yapılırsa yapılsın yalıtımının iyi yapılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle demir sac kullanılarak yapılan kümeslerde yalıtım yapılmazsa bu kümesler güvercin yetiştirmeye uygun olmamaktadır. Kümesin ön cephesi güney veya güneydoğu yönüne bakmalıdır. Böylelikle sıcaklık ve aydınlatma açısından

güneşten en iyi şekilde yararlanılacaktır. Ayrıca güneş gören ortamlarda, havadaki nispi nem ve zemindeki ıslaklık kısa sürede kurumaktadır. Bu sayede, ortamdaki mikroorganizmaların üremesi ve zararlı gazların oluşumu azalmaktadır.

Güvercinler kümes içerisinde serbest veya kafes sisteminde yetiştirilebilmektedir. Pedigri-li yetiştiricilik yapılan Posta (Yarış) güvercinlerinde yetiştirilen yavruların ebeveynlerinin net olarak bilinmesi için veya et üretimi için kullanılan etçi güvercinlerde birim alandan daha çok yararlanabilmek için kafeste yetiştiricilik tercih edilmektedir. Tel veya farklı ahşap malzemelerden yapılmış kafesler kullanılabilmektedir. Her ne kadar kafeste yetiştiricilik yapılabilse de güvercinlerin (özellikle canlı mizaçlı ırklarda) rahat şekilde uçabilecekleri bir gezinme alanı oluşturulmasında fayda bulunmaktadır. Kümeste serbest yetiştirmede metrekaşe başına iri ırklarda bir çift; diğer ırklarda 2 çift güvercin rahatlıkla barındırılabilir.

Kümeslerde imkanlar ölçüsünde kafes/bölmelerin oluşturulması üreme kolaylığı ve hastalıklardan korunma veya en az zararla atlatılması konusunda fayda sağlamaktadır. Fazla bölmenin bulunması durumunda üreme sezonu dışında eşlerin ayrı tutularak tekrar bir araya getirilmele-ri üreme etkinliğini artırıcı etki oluşturmaktadır. Yavruların yeme alıştırılması sırasında da ayrı bölme önem taşımaktadır.

İdeal bir kafes en az 50 cm uzunluk, 50 cm genişlik, 40 cm yükseklik ölçülerine sahip ol-

malıdır. Bu standartlara sahip bir kafeste bir çift güvercin, konulacak 2 adet folluk sayesinde aynı

anda bir follukta yavru büyütürken, diğer follukta kuluçkaya yatabilmektedir.



Kümes içerisinde kafesler ve Posta (Yarış) güvercinleri

Güvercinler için ideal sıcaklık 10-20 °C' aralığıdır. Sıcaklık 5 °C'nin altına düştüğünde ya da 35 °C'nin üzerine çıktığında stres oluşabilmektedir. Güvercin kümeslerinde genellikle ısıtıcı bir ekipman kullanılmamaktadır. Ancak yetiştiricilik yapılan bölgede kışlar çok soğuk geçiyorsa ya da kışın yavru üretimi devam edecekse elektrikli ısıtıcılar, ısıtıcı lambalar kullanılabilir. Güvercin barınaklarında fazla nem amonyak vb. zararlı gazların daha yoğun oluşmasına, mikro-organizmaların çoğalmasına; aşırı düşük nem ise toz miktarın artmasına ve güvercinlerin uçuşu sırasında tozun solunum sisteminde rahatsızlık oluşturmaya sebep olabilmektedir. Güvercinler için uygun nispi nem değeri %50-55'tir.

Havalandırma kümeste oluşan zararlı gazlar (amonyak, karbondioksit, hidrojen sülfür, metan vb.) ile tozların atılması için çok büyük önem taşımaktadır. Diğer hayvan türlerinin barınaklarında olduğu gibi güvercin kümeslerinde de pencere ve baca muhakkak bulunmalıdır. Isınan ve zararlı gazlarca zengin pis hava bacadan çıkmalı, yerine pencerelerden temiz hava girişi sağlanmalıdır. Ancak havalandırma yapılırken direk

güvercinlerin üzerine hava akımı gelmesi önlenmelidir. Bu sebeple tünek, folluk ve pencerelerin bulunacağı yerler iyi planlanmalıdır. Eğer kümes boyutları büyükse ve baca, pencerelerle yapılan doğal havalandırma yetersiz kalıyorsa, fanlar kullanılarak yapay havalandırma yapılması gerekmektedir. Yapay havalandırma için kümesin rüzgâr almayan bir cephesine elektrikle çalışan herhangi bir havalandırma fanı yerleştirilmektedir.

Sağlıklı ve kullanışlı bir kümeste en önemli konuların başında zeminin sürekli temiz ve kuru olması gelir. Güvercinlerde temiz ortamlarda daha iştahlı ve zevkle yem tüketirler.

Ülkemizde güvercin yetiştiriciliği yapılan kümeslerin en temel sorunu havalandırma yetersizliğidir. Yetiştiriciler güvenlik nedeni ve hayvanları soğuktan korumak amacıyla çok az havalandırma alanı planlamakta ve güvercinler istemeden de olsa hava kalitesinin kötü olduğu ortamlarda barındırılmaktadır. Havalandırma alanlarının küçük aralıklı sağlam tel gibi havayı geçiren malzemelerle kapatılması çok önemlidir. Serçe gibi küçük kuşların ve fare/sıçan gibi ke-

mirgenlerin kümes içine girebileceği ve kuşlara hem fiziksel olarak zarar verebileceği hem yem kaybı yaratacağı hem de hastalık etkenlerini taşıyabileceği dikkate alınmalıdır. Ayrıca gelincik, sansar, tilki ve yırtıcı kuşlar için de güvenlik önlemleri alınmalıdır.

Güvercin kümesinde temel olarak yemlik, suluk, folluk, tünek, taban ızgarası ve bazı kümeslerde havalandırma için fan bulunmaktadır. Güvercin yetiştiriciliğinde yemlik olarak basit yapıda oluk tipi ya da hazneli daire tipi yemlikler kullanılabilir. Yemliklere ek olarak sindirim için gerekli küçük taneli taşların (genellikle grit kullanılır) konulması için, basit yapılı çeşitli malzemelerden yapılmış kaplar da bulunmalıdır. Suluk olarak farklı boyutlarda basit tipte hazneli suluklar kullanılmaktadır. Kümeste uçuşan tozların sulukları kirletmesini önlemek amacıyla yerden yaklaşık 30-40 cm yükseklikteki sehpa-ların üzerine yerleştirilmesi fayda sağlamaktadır. Güvercinlerin güvenli şekilde yumurtlayabileceği, kuluçkaya yatabileceği ve yavrularını büyütebileceği çanak şekilli, çeşitli malzemelerden yapılabilen folluklar kullanılmaktadır. Folluk içine kaymayı önleyici ve dışkıyı emici özellik gösteren kuru ot, keçe gibi malzeme konulması gerekmektedir. Güvercinler de diğer birçok kanatlı hayvan gibi dinlenmek için yerden yüksek bir yere tüneme eğilimi göstermektedir. Bu sebeple

tünekler kümeste bulunan önemli ekipmanlardan biridir. Kümeste tünek sayısı veya alanı yetersiz olduğunda güvercinler kavga etmekte ve yemlik ve suluk üzerine tüneme eğilimi göstermekte; bu da yaralanmalara ya da yem ve suda kontaminasyona sebep olabilmektedir. Bireysel tünekler planlanırken dışkının altta bulunan tünekteki güvercinin üzerine düşmesini önlemek için tüneğin uzunluğunun bu durumu düşünerek belirlenmesi önem taşımaktadır. 10x30 cm boyutlarındaki tünekler ortalama boyutlardaki ırklar için idealdir. Kümes tabanında biriken dışkı ile güvercinlerin temasının önlenmesi için zeminde yaklaşık 2,5-3 cm göz aralığı bulunan plastik ya da ahşap ızgaralar kullanılmaktadır. Özellikle kümes içerisinde yemleme yapıldığında ya da günlük temizlik yapılmayan kümeslerde taban ızgarası büyük önem taşımaktadır.

Dışkı ve yem artıklarından meydana gelen yığının barınak içinde kalması, mikroorganizmaların üremesi için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Kümeste taban temizliği sık sık yapılamıyorsa, uygulanması gereken en kısa yol, barınak tabanına ızgara sistemi yapmak ve güvercinler ile barınak tabanında biriken dışkı ve artıkların temasını kesmektir. Kümes temizliği, tabanı, follukları, tünekleri ve kümeste kullanılan her türlü ekipmanı içine alacak şekilde sık sık yapılmalıdır.



Güvercin yetiştiriciliğinde kullanılan yemlik, suluk ve taban ızgarası örnekleri

5. ETÇİ GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

Etçi güvercin yetiştiriciliği, ülkemiz için alışılmış bir alan olmasa da özellikle İtalya, Fransa, Belçika ve Macaristan gibi bazı Avrupa ülkelerinde giderek daha fazla ilgi gören bir alan haline gelmiştir. Etçi güvercinler, hızlı büyüme özellikleri ve yüksek verimlilikleriyle dikkat çekerken, aynı zamanda alternatif hayvansal ürün arayan tüketiciler için de önemli bir seçenek olmaktadır. Etçi güvercin yetiştiriciliği, doğru bakım ve beslenme ile başarılı sonuçlar elde edilebilen, kârlı ve sürdürülebilir bir faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

Güvercin eti; protein kalitesi, yüksek B2 vitamini ve fosfor düzeyi ile zengin bir yapıya sahiptir. Eti yumuşak ve lezzetlidir, etteki bağ doku miktarı oldukça düşüktür. Genç güvercinler tüy gelişimi tamamlanıp uçmaya başlamadan hemen önce genellikle 21-30 günlükken kesilmektedirler. Bu dönemde yenebilen et oranı en yüksek seviyede olup, uçmaya başladıktan sonra et sertleşmeye başlamaktadır. Kesim ağırlığı, ırka, beslemeye ve diğer faktörlere bağlı olarak 340-680 gr arasında değişmektedir. 500 g canlı ağırlığa ulaşan kesilebilecek bir güvercin yaklaşık 3 kg yem tüketmekte ve yemden yararlanma oranı 6:1 olmaktadır. Etçi güvercinlerde karkas randımanı %65-75 düzeyindedir.

Damızlık etçi güvercinler 5 yıla kadar damızlıkta kullanılabilmektedir. Ancak üreme 2.- 3. yılda en yüksek düzeyde olup daha sonraki yıllarda düşmektedir. İki kuluçka arasındaki süre mevsimlere göre değişmekle birlikte 26-45 gün arasında olmaktadır. Kuluçka arası süre yapay aydınlatma yoluyla kısaltılabilmektedir. Yumurta sayısının artırılması kuluçka ve büyütme sırasında yumurta veya yavruların ebeveynlerden alınması yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Yumurtaların yuvadan alınmasından 1-2 hafta sonra dişi güvercin tekrar yumurtlamaktadır. Yuvadan alınan yumurtalardan yavru çıkışı yapay kuluçkada gerçekleştirilebilmekte ve yavrular

damızlık değeri olmayan (bakıcı) bir çifte baktırılabilmektedir.

Etçi güvercinler yapıları itibarıyla küçük alana ihtiyaç duymakta ve genellikle küçük alanlı yarı açık kümeslerde serbest halde veya çiftler halinde kafeste barındırılmaktadırlar. Çiftler halinde kafeste yetiştiricilik kontrol açısından kolaylık sağlamaktadır. Böylesi bir üretimde yumurta ve yavru kaybı azalır ve hayvanların sağlıkları kontrol altına alınabilmektedir. Kafesin iç arka kısmında tabandan kafesin ikinci yarı seviyesine kapaklı iki adet tahta ya da kafes telinden yapılmış folluklar bulundurulmalıdır ve bu folluklara kafes ön tarafından ulaşabilmek mümkün olmalıdır. Su temini genellikle iki kafes arasına yerleştirilebilecek otomatik suluklarla yapılmaktadır. Yemlemede kafes önüne takılacak yarı otomatik yemlikler kullanılabilmektedir. Yemlikler üzerine ızgara konulmak suretiyle yem kayıpları önlenbilir. Gübre tahliyesi kafes altlarından sıyırma ya da bantlarla yapılmaktadır. Güvercinler için yapay ısıtma nadir olarak kullanılmaktadır. Kış aylarında optimum bir üretim için kümes içi sıcaklığın 10-15°C' den aşağı olmaması gerekmektedir. Barınağın sürekli kuru olarak kalması için çok iyi bir havalandırma yapılması gerekmektedir.

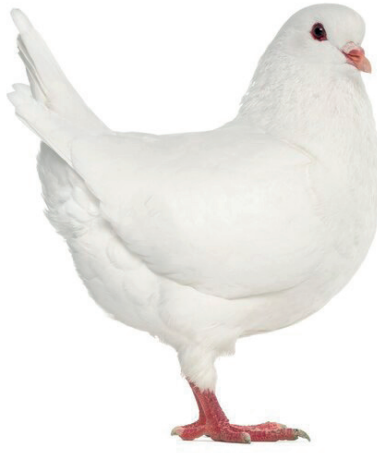
Besi için yetiştirilecek güvercin ırklarında ergin canlı ağırlığın en az 600-800 g olması ve besiye uygun bir vücut formuna sahip olması gerekmektedir. Aynı zamanda döl verimi ve yavrularda gelişim özelliklerinin de göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Renk ve diğer dış yapısal özelliklerine daha az önem verilmekle birlikte, en fazla talep yüksek canlı ağırlık kazanan, beyaz deri rengine sahip olan güvercinlerdir. Seçilen ırklarda bir çift damızlık başına en az 10-14 güvercin üretilmesi, ırkların cüsse büyüklüklerine bağlı olarak 26-28 günlük yaşlarda 400-800 g canlı ağırlığa sahip yavrular elde edilmesi

amaçlanmaktadır. Et üretimi amacıyla sadece saf ırklar değil, bunların melezleri de kullanılmaktadır.

King, Carneau, Mondaine, Renkli Teksas ve Homer et amacıyla yetiştirilen güvercin ırklarıdır.

King ırkı, yüksek düzeyde döl verimine sahip, geniş göğüslü olup, etçi güvercinler arasında en

popüler olanıdır. Ergin güvercinlerin ortalama canlı ağırlıkları 740 ile 850 g arasında değişmektedir. Besideki genç güvercinler ise 680-800 g gelmektedirler. King sıkı bir tüy yapısına sahip olup, tüyleri kısadır ve geniş göğüslüdür. Duruşu dik görünüşlü, kuyruk yatay konumdadır. King ırkında damızlık bir çiftten yılda ortalama 12-15 yavru elde edilebilmektedir.



King ırkı

Carneau; Kinglerden küçük yapılı popüler bir besi güvercinidir. Ergin güvercinlerin ortalama canlı ağırlıkları 600-750 g aralığındadır. Sıkı bir tüy yapısına sahip olup vücutları kompakt, göğüs geniş ve kuyruk yere yakındır. Bu ırkın en popüler varyeteleri Kırmızı ve Beyaz olanlarıdır.

Mondaine, ırkı büyük yapılı, geniş göğüslü, King ırkından daha uzun yapılıdır ve daha kısa bir kuyruğa sahiptir. En düşük canlı ağırlıkları ergin erkeklerde 900 g, ergin dişilerde 800 g, genç güvercinlerde ise dişi erkek karışık olarak 800 g'dır.

Renkli Teksas güvercini 1950'li yıllarda ABD'de King ile Mondaine ırklarının melezlen-

mesi ile elde edilmiş bir güvercin ırkıdır. Geniş göğüslü, yüksek üreme gücüne sahip ve sakın yapılarıdır. Ergin güvercinler 600-900 g canlı ağırlığa sahiptirler.

Homer; yüksek canlı ağırlık, hızlı gelişme ve yüksek yemden yararlanma yeteneği ile etçi güvercinler içerisinde popüler bir ırktır. Ayrıca döl verimi bakımından çok iyi durumdadırlar. Vücut yapısı olarak King'lerden daha küçük cüsseli ve daha düşük besi sonu canlı ağırlığa sahiptirler. Canlı ağırlıkları, genç ve ergin erkeklerde 680-780 g, genç ve ergin dişilerde 620-700 g arasında değişmektedir.

BÖLÜM ÖZETİ

Güvercinler sıcakkanlı, yumurta ile çoğalan, vücutları tüylerle örtülü ve ön ekstremiteleri uçmayı sağlayacak şekilde kanada dönüşmüş canlılardır. Güvercinin M.Ö. 4500-5000 yıllarında Orta Asya, Mezopotamya ya da Akdeniz bölgesinde evcilleştirildiği tahmin edilmektedir. Geçmişte daha çok haberleşme amacıyla yetiştirilen güvercinler; günümüzde başta hobi amaçlı yetiştirilmekte olup ayrıca yarış, kendine has sesleri ile güvercin eti ve gübresi üretimi için de yetiştirilmektedir. Güvercinlerde en önemli verim, elde edilen yavru sayısıdır. Yabani güvercinlerde 1 çift ebeveyn yılda ortalama 6 tane yavru büyütebilmektedir. Evcil güvercinlerde uygun bakım ve besleme şartlarında (ırklar arasında farklılık olmakla birlikte) 8-10 tane veya uygulanan farklı yetiştirme sistemleri ile daha da fazla yavru üretilebilmektedir. Etçi güvercin yetiştiriciliği özellikle bazı Avrupa ülkelerinde oldukça yaygındır. Güvercin eti şu an için tavuk etine göre oldukça pahalı, alternatif bir hayvansal üründür. Etçi güvercin yetiştiriciliğinde King, Carneau, Mondaine gibi erişkin canlı ağırlığı yüksek ve hızlı gelişen ırklar kullanılmaktadır. Dünya üzerinde çok farklı özelliklere sahip 350'den fazla güvercin ırkı bulunmaktadır. Güvercin ırkları arasında hem morfolojik hem de fizyolojik olarak büyük farklılıklar bulunmaktadır. Canlı ağırlık, gaga uzunluğu, tepe bulunup bulunmaması, paçalılık durumu, renk, desen vb. morfolojik farklılıklar güvercin ırklarının kolaylıkla ayırt edilmesini sağlamaktadır. Fizyolojik olarak ise mizaç, uçuş yeteneği, uçuş sırasında yapılan hareketler (takla vb.) ırklar arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Türkiye güvercin ırkları ve genotipleri bakımından çok zengindir. Yerli güvercinlerimizden Bursa Oynarı, Trakya Makaracısı, Edremit Kelebek Güvercini, Alabadem Güvercini, Muğla Dalıcı Güvercini ve Hünkari Güvercini'nin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ırk tescili yapılmıştır. Irk tescili yapılan altı ırkın dışında ülkemizde kırktan fazla güvercin genotipi bulunmaktadır. Güvercinler büyük çoğunlukla tohumlarla beslenmektedir. Güvercin yavruları yumurtadan çıktığında ebeveynlerinin bakımına muhtaçtır. Güvercinler genellikle 2 yumurta yapıp kuluçkaya yatmaktadırlar. Kuluçka süresi ortalama 17 gün olup, yumurtadan çıkan yavrular yaklaşık 1 ay boyunca ebeveynleri tarafından bakılmaktadır. Güvercin kümesleri farklı malzemelerden (ahşap, beton vs.) yapılabilir. Güvercinler kümes içerisinde serbest veya kafes sisteminde yetiştirilebilmektedir. Kafes sisteminde yapılan yetiştiricilikle yavruların ebeveynleri kesin olarak bilinmekte; ancak serbest sistemde zaman zaman yavruların ebeveynlerinin tayininde sorun yaşanabilmektedir. Güvercinler için ideal sıcaklık 10-20 °C, ideal nem değeri %50-55'tir. Kümeslerde havalandırma büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de güvercin yetiştiriciliği, kültürel, ekonomik ve hobi amaçlı önemli bir faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

GÖZDEN GEÇİRELİM

1. Aşağıdakilerden hangisi evcil güvercinlerin yetiştirilme amaçlarından biri değildir?
 - A) Hobi amaçlı
 - B) Et üretimi
 - C) Yumurta üretimi
 - D) Gübre üretimi
 - E) Deney hayvanı amaçlı kullanım
2. Aşağıdaki güvercin ırklarından hangisi T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından tescillenmiş yerli güvercin ırklarımızdan değildir?
 - A) Hünkari
 - B) Adana Yerlisi
 - C) Alabadem Güvercini
 - D) Bursa Oynarı
 - E) Edremit Kelebek Güvercini
3. Aşağıdakilerden hangisi güvercinlerde üreme için yanlıştır?
 - A) Evcil güvercinlerde kuluçka süresi ortalama 17 gündür.
 - B) Güvercin yetiştiriciliğinde çok büyük oranda yapay kuluçka gerçekleştirilmektedir.
 - C) Güvercinler yüksek oranda monogam (tek eşli) olarak yaşamaktadır.
 - D) Güvercinler pubertaya 4-8 aylık yaşlarda ulaşmaktadır.
 - E) Güvercinlerde kuluçka dönemi sonuna yakın kursaktaki dökülen epitel hücreler ve salgılardan oluşan besleyici madde kursak sütü olarak adlandırılmaktadır.
4. Güvercin yetiştiriciliğinde barınak ve çevresel şartlar ile ilgili hangisi yanlıştır?
 - A) Kümeste serbest yetiştirmede metre-kare başına iri ırklarda iki çift; diğer ırklarda dört çift güvercin rahatlıkla barındırılabilir.
 - B) Güvercinler için ideal sıcaklık 10-20 °C aralığıdır.
 - C) Pedigrili yetiştiricilik yapılan güvercinlerinde kafeste yetiştiricilik tercih edilmektedir.
 - D) Kümesin ön cephesi güney veya güneydoğu yönüne bakmalıdır.
 - E) Havalandırma kümeste oluşan zararlı gazlar ile tozların atılması için çok büyük önem taşımaktadır.
5. Güvercin yetiştiriciliği ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
 - A) Evcil güvercinin M.Ö. 4500-5000 yıllarında Orta Asya, Mezopotamya ya da Akdeniz bölgesinde evcilleştirildiği tahmin edilmektedir.
 - B) Dünya'da 350'den fazla güvercin ırkı bulunmaktadır.
 - C) Evcil güvercinin atası kaya güvercini (Columba livia)'dir.
 - D) Yarış (posta) güvercinleri yüzlerce hatta zaman zaman bin kilometreyi aşan mesafelerden serbest bırakıldıktan sonra yuvalarına dönebilmektedir.
 - E) Dünya genelinde güvercin yetiştiriciliğinin temel amacı güvercin eti üretimidir.

Yanıt Anahtarı: 1-C, 2-B, 3-B, 4-A, 5-E

Kaynakça

- Akçapınar, H., Özbeyaz, C. (2021). Hayvan Yetiştiriciliği (Temel Bilgiler) Medisan Yayınevi Ltd. Şti., Türkiye.
- Anonim (2025). National Pigeon Association. <https://www.npaua.com/>. Erişim Tarihi: 10.01.2025.
- Atasoy F., Erdem, E., Hacan, Ö. G. (2013). Ankara İlinde Yetiştirilen Taklacı Güvercinlerde (Columba Livia Domestica) Morfolojik Özelliklerin Belirlenmesi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi 60(2): 135-144.
- Erdem E, Özbaşer Bulut F. T., Eser E. (2024). Understanding Pigeon Behaviors. In: Innovative Multifaceted Developments in Veterinary Medicine, Chapter XI, Pages: 165-196, December 2024, e-ISBN: 978-2-38236-788-9, DOI: 10.5281/zenodo.14548762, Livre de Lyon.
- Erdem E, Özbaşer F.T. (2022). Preliminary Overview: Investigation of the Possibilities of Constituting a Mutual Morphological Nomenclature Method in Turkish Indigenous Pigeon Genotypes. In: New Developments in Veterinary Medicine, Chapter V, Pages: 43-61, October 2022, ISBN: 978-2-38236-458-1, Livre de Lyon
- Erdem E., Özbaşer, F.T., Gürcan, E.K., Soysal, M.İ. (2024). Türkiye's indigenous genetic resource: Muradiye Kelebek pigeon. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 71: 41-49.
- Erdem E., Özbaşer, F.T., Gürcan, E.K., Soysal, M.İ. (2021). The morphological and morphometric characteristics of Alabadem pigeons. Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences, 45: 372-379.
- Işık, N., Er, A. (2017). Güvercin El Kitabı. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Lukasiewicz, M., Wnęk, K., Boruc, K. (2014). Biology of embryo development in pigeon *Columba livia domestica* in conditions of artificial incubation. *Advances in Animal and Veterinary Sciences*, 2, 401-406.
- Özçelik, U. C. (2019). Kırıkkale ilinde yetiştirilen taklacı güvercinlerin morfolojik özelliklerinin belirlenmesi (Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- T.C. Resmi Gazete (2010). Yerli Hayvan Irk ve Hatlarının Tescili Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2004/39)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı: 27463. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete (2011). Yerli Hayvan Irk ve Hatlarının Tescili Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2004/39)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı:28036. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete (2012). Yerli Hayvan Irk ve Hatlarının Tescili Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2004/39)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı:28384. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete (2013). Yerli Hayvan Irk ve Hatlarının Tescili Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2004/39)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Sayı:28761. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Özbaşer F.T., Atasoy, F., Erdem, E., Güngör, İ. (2016). Filo güvercinlerinde (*Columba Livia Domestica*) bazı morfolojik özellikler. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 63 (2):171-177.
- Özbaşer F.T., Erdem, E., Gürcan, E.K., Soysal, M.İ. (2020) Morphological Characteristics of the Cakal, Mulakat and Oriental Pigeon Breeds Raised in the Marmara Region of Turkey. *Agricultural Science Digest* DOI: 10.18805/ag.D-213

- Yenilmez, F., Özgermen, D. B., Kahraman, H. A., Bozkır, S. (2020). Hayvancılık Alanında Akademik Araştırmalar. İksad Yayınevi, Ankara.
- Yılmaz, O. (2012). Güvercin (Columba Livia) Yetiştiriciliği. Veni Vidi Vici Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, O., Boz, A. (2012). Tarihten günümüze Türkiye’de güvercin (Columba Livia) yetiştiriciliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 45-51.
- Yılmaz, O., Savaş, T., Ertuğrul, M., & Wilson, R. T., (2013). The domestic livestock resources of Turkey: inventory of pigeon groups and breeds with notes on breeder organizations. *Worlds Poultry Science Journal*, 69, 265-278.
- Yüksek Sarıöz, N. (2010). Evcil Güvercinlerde (Taklacı) üreme, yaşama gücü ve büyüme özellikleri (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).